

PERFEȚIONAREA POLITICILOR PUBLICE PRIVIND GESTIONAREA SERVICIULUI VAMAL ÎN CONTEXTUL ASIGURĂRII SECURITĂȚII NAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA

Mircea GUTIU,
Doctorand, Cercetător Științific,
INCE, Moldova

<https://orcid.org/0000-0001-6180-8650>, gutium.mircea@rambler.ru
DOI: <https://doi.org/10.36004/nier.cecg.IV.2022.16.29>

Summary

One of the key elements of the economic security assurance system of the Republic of Moldova is the national customs service. The purpose of this paper is to identify the possibilities of improving the customs service by implementing e-governance principles. Ensuring international trade by the customs authorities of the Republic of Moldova is achieved through the efficient operation of the customs control system. Countries that are part of the global economic system, and are actively involved in international trade, are rapidly developing the customs service and digitizing it intensively. The digitization of the Customs Service will allow the acceleration of international trade and the increase of national security by stopping smuggling attempts. The World Customs Organization is actively involved in the process of developing a unique electronic customs system, which will allow the development of the international market. Finally, there will be the benefits of developing the use of new information technologies in the customs declaration and control process to improve the management of the customs service. In this study, the perception of import-export rights was analyzed in order to identify the importance of the customs service for the country's economy. This paper has been developed within the framework of the Scientific Project for the period 2020-2023, registered in the State Register of projects in the field of science and innovation of the Republic of Moldova with the code 20.80009.0807.29 Project State Program "Improving the mechanisms for applying innovative instruments aimed at sustainably increasing the welfare of the population of the Republic of Moldova".

Keywords: economic security, customs control system, new information technologies, customs management.

JEL: F52, G28, G29, L38, M11.

UDC: 339.543(478)

Introducere. Principalele abordări pentru guvernarea economiei digitale a fluxurilor de date transfrontaliere pot fi prezentate de cinci modele ce pot fi descrise, într-o manieră oarecum simplificată, ca abordare orientată spre piață (de exemplu, Statele Unite), un mixt de abordări orientate spre securitate și spre dezvoltare digitală (China), una orientată spre drepturi (Uniunea Europeană), o abordare orientată spre securitate (Federația Rusă) (Goda et al., 2019), și un model orientat spre dezvoltare (India). Nu toate țările se limitează la aplicarea unui singur model, ci practică în

activitatea sa un mixt din modelele enumerate. Deoarece fiecare țară din lume are particularitățile sale și își stabilește prioritățile economice proprii, nu este obligată să urmeze mot a mot practica celor cinci țări menționate, dar poate să le combină. Scopul cercetării date este perfecționarea politicilor publice în contextul gestionării serviciului vamal al Republicii Moldova, în baza rezultatelor obținute în cadrul analizei bunelor practici internaționale.

Gradul de abordare a temei în literatura științifică. Deoarece conceptul economiei digitale are un impact major asupra economiei mondiale la general și asupra serviciului vamal digital în particular, este necesar în primul rând analiza nivelului de digitalizare a serviciilor publice. Referindu-ne la studiile din experiența altor țări, trebuie menționat că forma electronică de declarare vamală a fost elaborată inițial în Statele Unite ale Americii (SUA), și ulterior în țările europene din occident. În același timp, sistemele naționale de declarare electronică obțin în continuare propriile lor numeroase caracteristici individuale. Această problemă a fost abordată la nivelul organizațiilor internaționale, inclusiv de către Organizația Mondială a Vămirilor.

În SUA, reprezentanții vamali, instituțiile bancare, companiile de transport, Ministerul Comerțului, organismele federale de control și alte servicii sunt, de asemenea, interconectate la sistemul electronic. Datele sistemului sunt transmise digital și către Serviciul Vamal și Protecției Frontierelor din SUA (Customs and Border Protection, 2022).

În același timp, este necesar să reținem observațiile lui V.K. Senchagov, pe care unii autori îl consideră ca fiind fondatorul sistemului intern de măsurare a nivelului de securitate economică (Rudakova et al., 2018). Statul ar trebui să asigure securitatea economică permanent și să se încadreze organic în procesul de formare și implementare a politicii economice (Senchagov & Ivanov, 2015). La rândul său, Krokhicheva G.E. indică necesitatea unei abordări sistematice în cadrul asigurării securității economice (Krokhicheva et al., 2017).

Metodologia cercetării. În această lucrare sunt utilizate serii de date obținute de pe site-ul Serviciului Vamal al Republicii Moldova, care acoperă perioada de timp a anilor din 2017 până în 2021, și primele 6 luni a anului 2022. Datele prezentate au fost folosite pentru analiza dinamicii eficienței serviciului vamal și relevanței lui pentru economia țării. În studiul dat au fost aplicate următoarele metode de cercetare: metoda abstracției științifice, analiza și sinteza, ascensiunea de la simplu la complex.

Scopul cercetării. În studiul dat, autorul preconizează să identifice etapele necesare digitalizării serviciului vamal ca parte a serviciilor publice, și acțiunile necesare efectuării tranziției armonice spre o vamă digitală. Un alt obiectiv este demonstrarea relevanței digitalizării Serviciului Vamal, cu scopul îmbunătățirii calității serviciilor prestate de către Serviciul dat, prin implementarea noilor tehnologii informaționale în activitatea sa.

Paradigma digitalizării Serviciului Vamal. „Vama digitală” astăzi reprezintă o tendință internațională modernă. Acest concept a apărut pe fondalul dezvoltării economiei digitale, și este actual datorită creșterii rapide a tehnologiilor informaționale (Makrusev, 2017). În perioada curentă, la scară mondială se creează

noi rețele digitale inteligente, schimbând fundamentul comerțului internațional. Apariția paradigmei „Vămii digitale” este asociată cu creșterea volumului comerțului digital și necesitatea de a controla circulația unor astfel de mărfuri. „Lanțul digital de aprovizionare cu bunuri este un domeniu în care conduita comerțului se transformă, pe măsură ce consumatorii și întreprinderile trec în mediul digital, bunurile digitale și comerțul electronic. Apariția platformelor noi de tranzacționare de bunuri și noi moduri de transport și de control automat (cum ar fi antena fără dispozitive), precum și noi metode de proiectare și producție digitală (precum ar fi imprimarea 3D) schimbă semnificativ lanțurile internaționale de aprovizionare pentru bunuri bazate pe circulația bunurilor fizice” (World Custom Organization, 2021).

Software-ul Serviciului Vamal al Republicii Moldova este un sistem de instrumente software, materiale instructive și metodologice pentru implementarea tehnologiilor informaționale la toate nivelurile de activitate a autorităților vamale (Gutium, 2021d). Software-ul este împărțit în sisteme și aplicații componente a software-ului la nivelul întregului sistem ce include sistemul operațional, programe pentru monitorizarea și diagnosticarea stării unui calculator, traducători și instrumente de dezvoltare software.

Sistemul de operare este un set de programe care efectuează controlul procesului de calcul, oferind comunicarea între utilizator și sistem de calcul în fazele lansării sarcinilor și implementării celor mai generali algoritmi de procesare a informațiilor. Funcția principală a sistemului de operare este de a oferi funcționarea eficientă a computerului și a tuturor dispozitivelor externe (monitoare, dispozitive de intrare și ieșire a datelor etc.) în diferite moduri de funcționare. Programul de monitorizare și diagnosticare a stării computerului este conceput pentru implementarea monitorizării continue a funcționării principalelor dispozitive, și de asemenea, caută blocuri și noduri de sistem digital în cazul detectării sau accidentelor aleatorii (Gutium, 2021a). Pentru a accelera transferul operațiunilor și procedurilor vamale în format electronic, a fost elaborată Metodologia de recomandări privind extinderea utilizării tehnologiei informației de către funcționarii vamali și crearea de instrumente informatice care să ofere sprijin suplimentar pentru activitățile electronice ale autorităților vamale (World Custom Organization, 2021).

Analiza bunelor practici internaționale a arătat, că în China, dezvoltarea obiceiurilor digitale se regăsește în reducerea timpului de vămuire, asigurând interacțiune directă a organizațiilor guvernamentale cu părți terțe, în posibilitatea de a face ajustări și completări la documente și informații, în depunerea cererilor și înregistrarea acestora pe net (Gutium, 2021b). Toate acestea ilustrează inovația, care apare ca urmare a reformelor guvernamentale efectuate în principal în domeniul comerțului exterior și al legislației vamale.

În ceea ce privește interacțiunea interdepartamentală, este de remarcat faptul că angajații serviciilor de frontieră lucrează acum în formă de „vamă cu epolet!”. Guvernul chinez încearcă să accelereze integrarea autoritățile vamale și de control, și să modifice în consecință legislația vamală ce reglementează activitatea serviciului vamal pentru a obține rezultatul dorit (Gutium, 2021c).

Pentru ca integrarea să aibă loc la cel mai înalt nivel, este necesară și unificarea măsurilor care asigură desfășurarea controlului vamal, precum și a documentației oficiale cum ar fi declarațiile și licențele. Se preconizează schimbarea documentelor comerciale, precum și înlocuirea sigiliilor aplicate pe acestea, conform noilor cerințe (Ciobanu, 2020). O astfel de integrare va permite agenților economici să interacționeze cu două servicii publice în loc de unul, reducând timpul necesar pentru înregistrare și costuri. Trebuie remarcat faptul că, având în vedere cooperarea dintre Serviciile Vamale a diferitor țări, costurile și timpul necesar pentru îmbunătățirea securității lanțului internațional de aprovizionare vor fi reduse.

Noua industrializare. Conduita persoanelor, grupurilor, colectivelor și organizațiilor depind în mare măsură de conștientizarea și capacitatea lor de a utiliza în mod eficient informațiile disponibile. Găsirea de soluții raționale în orice domeniu necesită prelucrarea unor cantități imense de date statistice, care deseori devine imposibilă fără implicarea unor mijloace tehnice specializate.

Economia digitală este o organizare socio-economică și un proces tehnico-științific de creare a condițiilor optime pentru satisfacerea nevoilor în informații ce ulterior sunt utilizate în activitatea autorităților publice centrale, autorităților publice locale, organizațiilor din sectorul privat, asociațiilor obștești ce utilizează imense clustere de resurse informaționale. Sub aspect istoric se pot distinge o serie de etape de informatizare. Prima etapă spre calea informatizării este cauzată de apariția vorbirii, iar mai târziu de tehnica scrisului, care a făcut posibilă înregistrarea, stocarea și transmiterea informațiilor din generație în generație. Al doilea este legat de invenția tiparului, care a făcut posibil transferul cunoștințelor către o gamă largă de consumatori de informație. Al treilea este cauzat de apariția și dezvoltarea telegrafului, telefonului, radioului și televizorului, permițând transmiterea și primirea rapidă a informației la distanță. Al patrulea este legat de crearea calculatoarelor, introducerea rețelelor de calculatoare și utilizarea pe larg a limbajelor artificiale, dezvoltarea industriei informaționale și a societății bazate pe tehnologii informaționale. Trecerea de la o societate industrială la o societate informațională se manifestă prin următoarele:

- creșterea repartizării resurselor de muncă din sfera economiei reale în domeniul tehnologiei informaționale și sectorului prestării de servicii;
- moneda metalică sau de hârtie este înlocuită cu datele electronice, înlocuind formele tradiționale de plată cu un sistem de plăți digital, inclusiv prin utilizarea tehnologiei blockchain;
- informația acoperă toate domeniile sociale semnificative ale vieții umane: economie, politică, cultură, sectorul public, serviciul vamal etc.

Formarea societății informaționale se bazează pe cele mai recente tehnologii informaționale, de telecomunicație (schimb de date la distanță).

Noile tehnologii au fost cele care au dus la răspândirea rapidă a rețelei globale digitale de transfer informațional care deschid oportunități noi cu privire la schimbul

internațional de informații, care din punct de vedere conceptual și practic înseamnă formarea spațiului informațional global.

Creșterea valorii adăugate în economie are loc astăzi în mare măsură datorită activității intelectuale, creșterii nivelului tehnologic de producție și distribuție a tehnologiilor informaționale. Într-un anumit stadiu de dezvoltare, se naște o societate informațională, în care majoritatea lucrătorilor sunt ocupați cu analiza, prelucrarea și transformarea datelor, munca creativă, care vizează dezvoltarea inteligenței și dobândirea de cunoștințe ce intensifică procesul de producție și prestare a serviciilor publice. Este creată societatea informațională a oamenilor divizați de frontierele geografice și juridice, dar uniți datorită schimbului activ de informații, ceea ce semnifică apariția economiei cunoașterii. Experiența internațională arată că tehnologiile înalte, inclusiv informația și telecomunicațiile, au devenit deja forța motrice, ce dezvoltă sfera socio-economică a multor țări ale lumii, și asigură accesul liber al cetățenilor la informații, ce este unul dintre cele mai importante scopuri ale guvernelor progresive.

Dinamica indicatorilor de dezvoltare a informației și tehnologiei de telecomunicații, precum și infrastructura și tehnologiile înalte din Republica Moldova, nu permit contarea pe schimbări semnificative în viitorul apropiat fără articulație la eforturile autorităților publice. Există necesitatea realizării pe termen mediu a potențialul cultural, educațional, științific și tehnologic existent al țării și să ofere Republicii Moldova loc demn printre țările societății informaționale globale.

Dezvoltarea societății informaționale în Republica Moldova determină scopul, obiectivele, principiile și direcțiile principale ale politicii de stat în activitatea sa de utilizare și dezvoltare a informațiilor și tehnologiilor de telecomunicație, știință, educație și cultură. Dezvoltarea societății informaționale în Republica Moldova trebuie să se bazeze pe următoarele principii:

- parteneriat între stat, sectorul privat și societatea civilă;
- libertatea și egalitatea de acces la informații și cunoștințe;
- sprijin pentru producătorii autohtoni de produse și servicii în domeniul tehnologiilor informaționale și de telecomunicații;
- promovarea cooperării internaționale în domeniul tehnologiilor informaționale și de telecomunicații;
- asigurarea securității naționale în sfera informațională.

E-guvernarea nu este o completare sau un analog al guvernării tradiționale, dar determină doar modul de interacțiune bazată pe utilizarea activă a informației și comunicării electronice pentru a îmbunătăți eficiența furnizării serviciilor publice.

Obiectivele formării e-guvernării în Republica Moldova sunt orientate spre creșterea:

- calității și accesibilității serviciilor ce sunt oferite cetățenilor și organizațiilor publice, simplificarea procedurii și reducerea termenelor de prestare a acestora, reducerea costurilor administrative din partea cetățenilor și organizațiilor ce sunt legate de primirea

acestora, introducerea unor standarde uniforme de servicii digitale pentru cetățeni;

- caracterului transparent a informațiilor ce sunt direct legate de activitățile autorităților publice, extinderea posibilității de acces la acestea și de participare directă a cetățenilor, organizațiilor și instituțiilor în procedurile de formare și examinare a deciziilor aplicate la toate nivelurile de guvernare;
- calității proceselor administrative și manageriale, îmbunătățirii sistemului de informare și suport analitic pentru deciziile luate la toate nivelurile guvernamentale, ce va asigura eficiența și integritatea procesului de control asupra performanței autorităților publice, asigurând nivelul necesar de securitate a informațiilor e-guvernării în timpul funcționării acesteia.

Pentru atingerea acestor obiective, este necesar să se asigure:

- dezvoltarea și utilizarea pe scară largă în activitățile organizațiilor publice a mijloacelor de asigurare a accesului de la distanță pentru cetățeni la informațiile și serviciile oferite de sectorul public;
- furnizarea de servicii publice utilizând centre multifuncționale și internetul bazat pe crearea unui sistem unificat infrastructural pentru a asigura comunicarea internă și schimbul automat de informații a organelor de stat cu cetățenii și departamentelor de stat conexe;
- crearea unui sistem securizat de electronică interdepartamentală a fluxului documentelor juridice;
- introducerea sistemelor informaționale pentru departamentele de planificare și raportare a managementului ca parte componentă a unui stat unificat, cu sisteme de monitorizare a performanțelor organelor guvernamentale ce asigură dezvoltarea socio-economică a serviciilor publice, și a serviciului vamal în parte;
- formarea unui cadru legal de legiferare ce reglementează procedura de colectare, stocare și furnizare a informațiilor, cuprinse în sistemele informaționale de stat, schimb de informații în formă electronică între autoritățile publice, cetățeni și organizații, precum și controlul asupra utilizării sistemelor digitale de stat.

De obicei, în procesul de implementare a sistemului e-governance, sunt identificate trei etape.

Etapa 1 (publicitate). În această etapă, instrumentele tehnologiilor informaționale se extind și permit un acces mai rapid și mai direcționat pentru cetățeni, organizații și întreprinderi la informațiile oficiale a autorităților publice. Pentru implementarea acestei etape autoritățile publice creează propriile site-uri web, care găzduiesc acte legislative și alte acte juridice de reglementare, precum și date statistice și economice. Elementul principal în această etapă este viteza de actualizare a informațiilor și disponibilitatea portalurilor web guvernamentale care integrează

toate resursele oficiale de informații și oferă acces la acestea printr-o singură fereastră electronică.

Etapa 2 (tranzacții online). La a doua etapă, serviciile publice (înregistrarea imobilelor și a terenurilor, completarea declarațiilor pe impozit, depunerea cererilor) sunt furnizate în regim online. Trecerea la această etapă va permite optimizarea procedurilor birocratice și economisirea de timp, combaterea corupției (contactul virtual cu un oficial îi reduce capacitatea de a extorca mita). Implementarea acestei etape permite autorităților să presteze servicii în format electronic (e-servicii) către populație și companii 24 de ore pe zi și 7 zile pe săptămână.

Etapa 3 (participare). La a treia etapă are loc participarea activă a societății la managementul administrației publice, prin asigurarea interacțiunii interactive între cetățeni și firme cu funcționarii publici pe parcursul întregului ciclu al politicii publice la toate nivelurile guvernamentale. Ce este implementat prin web forumuri, unde proiectele normative și legislative se acumulează ca acte și propuneri oficiale. Printre principalele domenii de funcționare ale e-governance se pot distinge următoarele tipuri de interacțiuni:

- între stat și cetățeni (G2C - De la guvern la cetățean);
- între stat și antreprenoriat (G2B - Guvern-to-Business);
- între diferite ramuri ale guvernului (G2G - de la guvern la guvern);
- între stat și funcționarii publici (G2E – De la guvern la angajați);

Politica World Custom Organization cu privire la digitalizare și strategia Republicii Moldova. Cu scopul dezvoltării sistemului de management al serviciului vamal fuseseră pus accent pe dezvoltarea Vămii digitale, ce consta în dezvoltarea atât a codului digital cât și a complexului dispozitivelor de colectare și prelucrare a informației ce permite gestionarea rapidă a datelor și instalarea noilor programe destinate Serviciului Vamal.

Conform *Tabelului 1* se observă creșterea percepției drepturilor de import-export în Republica Moldova pe parcursul a multor ani. Acest fapt este datorat atât creșterii volumului comerțului internațional, cât și a digitalizării serviciului vamal. În consecință avem o demonstrație elocventă a importanței serviciului vamal în dezvoltarea Republicii Moldova și construirii relațiilor economice durabile cu partenerii săi pe scena mondială.

Tabelul 1. Perceperea drepturilor de import-export pentru anii 2017-2022 (6 luni)

Anul	Taxe vamale	Taxa pentru proceduri vamale	Accize	TVA	Alte plăți	Total
2017	1068102	457985	5585759	13226179	34541	20372566
2018	1109989	487320	5407231	14364710	41034	21410283
2019	1197137	525827	5693137	15454380	26171	22896651
2020	1191460	489378	5909805	14914169	21994	22526806
2021	1539139	635925	6731461	19614568	32651	28553743
2022 (6 luni)	830594	353234	3119677	11215676	15682	15534863

Sursa: <https://customs.gov.md/ro/articles/date-statistic>

Apariția paradigmei „Vama digitală” este predeterminată de apariția economiei digitale care funcționează în principal cu ajutorul tehnologiei digitale, în special celei legate de tranzacțiile electronice efectuate prin internet. Potrivit experților, economia digitală contribuie la formarea PIB-ului țărilor lider G-20 cu aproximativ 8%.

În perioada 26-29 martie 2018, în cadrul conferinței World Customs Organization (WCO) a avut loc seminarul regional pe tema digitalizării serviciilor vamale și a e-Commerce, în același timp fuseseră accentuat faptul că administrația vamală ar trebui să interacționeze cu sectorul privat bazat pe utilizarea pe scară largă a soluțiilor din domeniul informației și telecomunicației. WCO a analizat o gamă largă de probleme legate de obiceiurile digitale și comerțul electronic, în special, „Interconectarea sistemelor digitale vamale”, „Comerțul electronic și provocările de reglementare pentru dezvoltarea țărilor”, precum și instrumente aferente politicii WCO, noile tehnologii și nevoia noului cadru legal și de reglementare pentru sprijinirea managementului transfrontalier a comerțului electronic.

Pe data de 29-30 octombrie 2018, la a 75-a sesiune a Subcomitetului de management al informației al WCO, experții acestei organizații au pus în discuție o serie de probleme pentru a spori introducerea tehnologiilor informaționale în sistemul de organizare a serviciului vamal. În special, a fost prezentată noua versiune 3.8.0 a Modelului de date WCO și o bază de date despre reforme și proiecte în domeniul de monitorizare și modernizare WCO, ceea ce va permite statelor membre să-și împărtășească experiența introducerii tehnologiei „Fereastra unică”.

Opacitatea informației nu permite transportatorilor „mici” și „medii” să-și dezvolte capacitățile de transport, în special, pentru a rezolva problema subîncărcării. Numărul enorm și varietatea de reglementări, registre, clasificatoare și standarde, complexitatea contractării și înregistrării transportului, creează mari dificultăți pentru transportul multimodal, din cauza costurilor ridicate, vitezei reduse și potențialului nerealizat al tranzacțiilor prin diferite tipuri de transport.

În același timp, odată cu creșterea fluxurilor comerciale, se prevede o creștere a numărului de încălcări ale normelor vamale asociate regimului de tranzit vamal. Acest fapt obligă guvernele statelor să investească masiv în dezvoltarea controlului vamal datorită noilor dispozitive de control electronic. Multe companii globale de logistică utilizează diverse dispozitive geo-spațiale în activitățile lor de îmbunătățire a siguranței mișcării mărfurilor. Sisteme de date geo-spațiale reprezintă un sistem de colectare, stocare, analiză și vizualizare grafică a datelor geografice și a datelor conexe despre transport cu scopul identificării locației mărfii în timp real (Krasnova, 2011).

Tehnologiile geo-spațiale ca măsură de asigurare a conformității cu procedurile vamale reprezintă o direcție promițătoare care va permite identificarea anumitor tipuri de încălcări cu privire la forma și metoda funcționării controlului vamal. Introducerea și dezvoltarea ulterioară a noilor tehnologii informaționale poate fi realizată cu succes numai dacă este precedată de un întreg complex de activități desfășurate într-o secvență strict definită.

Conceptul Văzii digitale definește tehnologiile vamale de bază, ce necesită o automatizare complexă, și ridică la un nou nivel calitativ de automatizare activitățile serviciului vamal regional (poșta vamala, vama, administrația vamală regională), ce poate fi realizat prin crearea și dezvoltarea sistemului automatizat digital al regiunii. Principiile esențiale ale construirii unui astfel de sistem destinat securității vamale sunt:

- colectarea, stocarea, prelucrarea, analiza datelor și luarea deciziilor privind mărfurile, vehiculele transportate prin vamă într-un cluster centralizat de informații;
- stocarea consolidată a datelor;
- arhitectură orientată pe obiecte;
- administrarea centralizată a rețelei digitale și a bazelor de date dintr-un punct de control;
- accesul de la distanță la informații datorită tehnologiilor bazate pe tehnologia Web securizată.

Introducerea acestor principii ar trebui să facă posibilă anularea nevoii de utilizare a suporturilor de informații pe hârtie în toate etapele implementării operațiunilor vamale, reducerea influenței factorului subiectiv asupra deciziilor luate în conduita serviciului vamal, creșterea eficienței deciziilor luate, precum și creșterea fiabilității, relevanței informațiilor statistice. Sistemul informatic al autorităților vamale aparține clasei de sisteme dinamice mari și complexe ce este format dintr-un număr mare de elemente care implementează funcțiile de conducere.

Sistemul de management are o structură împărțită în mai multe niveluri, de sub-sisteme informatice interne și externe. Ca funcție critică, managementul este orientat spre realizarea obiectivelor cu care se confruntă fiecare sistem, pentru a crea condițiilor necesare pentru implementarea lor. Proiectarea și implementarea de calitate este o condiție prealabilă de bază pentru funcționarea eficientă a sistemului progresiv.

Proiectarea în masă a Serviciului Vamal se bazează pe utilizarea cadrului de reglementare (legi, norme etc.) și astfel de principii fundamentale precum eficiența, controlul, compatibilitatea, flexibilitatea, consecvența, dezvoltarea, standardizarea și unificarea.

Principiile proiectării sistemului centralizat digital sunt următoarele:

- *eficacitatea* (beneficiile noului sistem automatizat trebuie să fie mai mari comparativ cu cheltuielile pentru crearea acestuia);
- *controlul* (sistemul informațional trebuie să aibă mecanisme de protejare a proprietății intelectuale a organizației);
- *compatibilitatea* (este necesar ca la proiectarea sistemului să se țină cont de factorii organizatorici și umani al Serviciului Vamal, de interesele, calificările și abilitățile personalului);
- *flexibilitatea* (sistemul trebuie să fie extensibil fără mari schimbări);
- *consecvența* (implementarea acestui principiu permite explorarea obiectului ca un întreg de interconexiuni a tuturor elementelor sale,

ce este bazat pe o abordare sistemică de modelare, ce folosește metode de procesare moderne, mai întâi pentru analiza lor, iar mai apoi pentru sinteza lor);

- *dezvoltarea* (actualizarea continuă a instrumentelor, funcțiilor și metodelor de furnizare a informațiilor);
- *standardizarea și unificarea* (utilizarea a experienței acumulate în procesul de proiectare și implementare prin programarea elementelor tipice, care permite reducerea costului necesar creării unui sistem digital centralizat).

Mai multe organizații preferă să cumpere programe digitale deja scrise de la companii specializate (developer companies), și în dependență de caz, adăugarea propriilor componente digitale. De regulă, sistemul de bază este construit pe principiul modular, permițând personalizarea în conformitate cu dorințele utilizatorilor. Autoritățile vamale moderne aparțin clasei marilor sisteme dinamice cu activități multidisciplinare caracteristice, și cu un număr mare de relații de cooperare cu parteneri și participanți la activitatea economică străină, organizații de transport, sisteme fiscale, bancare etc.

Concluzii. Autorul denotă că din cauza anumitor specificități ale autorităților vamale și ale structurilor vamale, este necesar de perfecționat serviciul vamal ca parte a managementului public. În contextul asigurării securității economice este necesar de aplicat tehnologii informaționale contemporane. Într-o analiză detaliată a activității serviciului vamal, autorul ajunge la concluzia că contribuția acestuia la asigurarea securității economice devine din ce în ce mai semnificativă în fiecare an. Acest lucru se datorează unei serii de factori precum ar fi relevanța pentru economia națională, intensificarea relațiilor economice cu alte state, și creșterea riscului de contrabandă.

Din cele cinci modele enumerate la începutul lucrării, autorul propune de aplicat în Republica Moldova un model mixt, care combină modelul european bazat pe protejarea drepturilor cu cel indian bazat pe dezvoltare. Acest fapt se datorează necesității armonizării legislației naționale cu legislația Uniunii Europene, și pe faptul necesității dezvoltării economice active.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- Ciobanu, M. (2020, October 23). *The experience of CIS countries in supporting agricultural sector during COVID-19 crisis* [Paper presentation]. Implicațiile economice și sociale ale pandemiei COVID-19: analize, prognoze și strategii de atenuare a consecințelor. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Conferinta_INCE_2020.pdf
- Customs and Border Protection, USA. (2022). *AES: An Introduction*. <https://www.cbp.gov/trade/aes/introduction>

- Goda, A.Yu., Egorova, U.A., & Makrusev, V.V. (2019). Digital customs: foreign experience and current problems of their solution in Russia. *Economic Development Research Journal*. <http://edrf.ru/article/06-04-2019>
- Gutium, M. (2021a, October 15-16). *Customs interaction with business structures* [Paper presentation]. Creșterea economică în condițiile globalizării, Chișinău, Republica Moldova. <https://doi.org/10.36004/nier.cecg.II.2021.15>
- Gutium, M. (2021b, June 15). *Digitalization in customs services: international experience* [Paper presentation]. Modern tendencies of scientific development: visions of young scientists, Chișinău, Republica Moldova. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/1639740455_international-doctoral-scientific-symposium-t-07.-12-.21.-.final.docx.pdf
- Gutium, M. (2021c, May 27-28). *Instrumente digitale utilizate în domeniul vamal* [Paper presentation]. Back to the Future. Social – economic Challenges and Perspectives, București, România. http://dspace.ince.md/jspui/bitstream/123456789/1453/1/Instrumente_digitale_utilizate_in_domeniul_vamal.pdf
- Gutium, T. (2021d). Streamlining the foreign trade policy of the Republic of Moldova. *Информация и инновации*, 16(2), 59-69. <https://doi.org/10.31432/1994-2443-2021-16-2-59-69>
- World Custom Organization. (2021). *World Customs Organization International Customs Day 2021*. <https://customnews.pk/2021/01/26/world-customs-organization-international-customs-day-2021/>
- Краснова, А.И. (2011). *Геоинформационные технологии в таможенном деле* [Paper presentation]. Инновационная Россия: вызовы образованию и науке: Сборник материалов Всероссийской научно-практической конференции с международным участием, том I, часть II, 324-327.
- Крохичева, Г.Е., Архипов, Э.Л., Баздикян, М.Ю., Де, О.А. (2017). Система обеспечения экономической безопасности. *Интернет-журнал Науковедение*, 9(5).
- Макрусев, В.В. (2017). Сервисно-ориентированное таможенное регулирование: идеи, институты, управление. *Конкурентоспособность в глобальном мире: экономика, наука, технологии*, 12(19), 1239-1242.
- Рудакова, Т.А., Санникова, И.Н., Рудакова, О.Ю. (2018). Экономическая безопасность региона: сущность, факторы, инструменты мониторинга. *Национальные интересы: приоритеты и безопасность*, 14(6), 1072–1091.
- Сенчагов, В.К., Иванов, Е.А. (2015). *Структура механизма современного мониторинга экономической безопасности России*. Институт экономики РАН.